

(п. 1). Законодавцем уперше вжито термін «публічне обвинувачення», на відміну від раніше вживаного поняття «державне обвинувачення», що свідчить про виділення суспільного призначення в діяльності прокурора щодо підтримання обвинувачення в суді.

Отже, на різних історичних етапах функція обвинувачення мала першочергове значення, поступово відокремлювалась від правосуддя та покладалась на потерпілого чи уповноважену особу. Проведене дослідження розвитку підтримання державного обвинувачення свідчить про тісний зв'язок функціональної спрямованості діяльності прокурора з засадою змагальності, а різке історичне бачення змісту та значення останньої і обумовлює трансформацію досліджуваного інституту в різні часи.

Список використаних джерел:

1. Колодчин В. В., Туманянц А. Р. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції: монографія / В. В. Колодчин, А. Р. Туманянц. – Харків: ТОВ «Оберіг», 2016. – 228 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11981/1/Tumanians_Kolodchin_mon_2016.pdf.
2. Гринюк В. О. Функція обвинувачення в кримінальному провадженні України: теорія і практика: монографія / В. О. Гринюк. – К.: Алерта, 2016. – 358 с.
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.

Лях М.Ю.

суддя Київського районного суду м. Харкова;

здобувач,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Українська судова система пройшла багато історичних періодів, особливостями яких було трансформація статусу суддівського самоврядування.

Дослідженням історичного генезису та розвитком інституту суддівського самоврядування займалися такі видатні науковці, як О. Білова, В. Бойко, В. Бринцев, Ю. Грошевий, В. Долежан, С. Ківалов, В. Кривенко, Д. Луспеник, В. Маляренко, І. Марочкін, І. Назаров,

Н. Сібільова, М. Сірий, С. Штогун та ін. Проте чіткої періодизації, яка б охоплювала максимально можливі часові відрізки розвитку суддівського самоврядування в сучасному правовому просторі не існує.

Метою статті є дослідження історичного генезису становлення та розвитку органів суддівського самоврядування в Україні.

Історія суддівського самоврядування бере свій початок із середини XIX сторіччя і пов'язана із судовою реформою 1864 року у Російській імперії, складовою якої була й Україна, в якій отримує розвиток ідея судової влади [15, с. 3]. Невипадково один із розробників законів про судову реформу 1864 р. С. І. Зарудний серед основних принципів реформи називав відокремлення судової влади від виконавчої, адміністративної та законодавчої [11, с. 15], а відомий публіцист того часу М. М. Каткову з приводу цього зазначив, що судова реформа за своєю суттю була не стільки реформою, а скільки створенням судової влади, оскільки раніше суди в Росії були лише додатком до адміністрації [28, с. 5]. На думку М. О. Чельцова-Бebutова, судові Устави 1864 р. вперше в історії російського суду відокремили суд від адміністративних органів у сфері судового управління. [24, с. 763]. Для забезпечення дійсної незалежності суддівського переконання встановлено, що судді відповідають за неправильні дії тільки перед судовою владою [10, с. 60-64].

Після Жовтневої революції 1917 р., у період всевладдя рад народних депутатів прямо визнавалося, що судова діяльність є всього лише однією із функцій державного управління [10, с. 634], а принцип незалежності суддів, а з ним і самоврядування суддів, як буржуазні, були піддані забуттю.

Процеси демократичних перетворень у Радянському Союзі, які відбувалися в 80-х роках минулого сторіччя, вимагали більш широкого залучення трудових колективів до процесів державного управління. На тлі цих перетворень було прийнято Закон СРСР «Про статус суддів» [3], який передбачав створення колективних професійних утворень суддів. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 15.12.89 р. було затверджено Положення про порядок скликання та проведення конференції суддів судів УРСР [5]. Порядок обрання та організація діяльності кваліфікаційних колегій суддів судів УРСР регулювався відповідним Положенням, затвердженим Указом Президії Верховної Ради УРСР від 15.12.89 р. [6].

Подальший розвиток суддівського співтовариства та його органів в Україні небезпідставно пов'язується з прийняттям Декларації про державний суверенітет України від 16.07.90 р. [7] та закріпленням у ній

поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову та Акту проголошення незалежності України від 24.08.91 р. [4]. М. І. Сірий процес формування вітчизняної самостійної й незалежної судової влади поділяє на такі чотири основні етапи: 1) набуття судовою владою самостійного значення в механізмі новоствореної держави (1991–1992 рр.); 2) розвиток судової системи до прийняття Конституції України (1992–1996 рр.); 3) розвиток судової системи у руслі реалізації чинної Конституції України (1996–2002 рр.); 4) збалансування судової системи на сучасних демократичних засадах (2002 рр. – по наш час) [25, с. 28; 1, с. 48].

Початок процесу створення в Україні дійсно незалежного суду було покладено прийняттям Верховною Радою України у липні 1990 р. Декларації про держаний суверенітет України з проголошенням у ній розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову [1, с. 2]. В свою чергу, початком нормативного оформлення суддівського самоврядування в Україні вважається проведення у грудні 1991 р. І з'їзду суддів України [14, с. 46]. Визначальним кроком в цьому напрямку стала Концепція судово-правової реформи в Україні, яку 28.04.92 р. ухвалила Верховна Рада України [9]. Поява суддівського самоврядування здобула нормативного закріплення у низці важливих законів щодо становлення суддівської спільноти, прийнятих у перші роки реалізації цієї Концепції, зокрема Закон України «Про статус суддів» від 15.12.92 р. [8].

02 лютого 1994 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про органи суддівського самоврядування» [2], в якому зазначалось, що суддівське самоврядування є однією з найважливіших гарантій забезпечення незалежності судів і суддів України. Закони України «Про статус суддів» та «Про органи суддівського самоврядування» створили правову базу для зміцнення судів і суддів у державі, забезпечили гарантії їх незалежності [22, с. 14].

Втім, не завершивши втілення в життя зазначеної Концепції, був започаткований процес розробки нової Концепції судово-правової реформи, і 10 грудня 1994 р. відповідно до розпорядження Президента України було утворено відповідну Комісію [27, с. 10], яку зобов'язано до 28 лютого 1995 р. подати проект Концепції. Потім іншим розпорядженням майже через рік – від 22 листопада 1995 р. було утворено комісію для доопрацювання концепції та строк її подання перенесено на березень 1996 р. [27, с. 5].

Питанням подальшого становлення органів суддівського самоврядування та їх впливу на процеси реформування судової системи

було приділено значну увагу на II з'їзді суддів України, який відбувся у жовтні 1994 р. [27].

Наступним важливим етапом становлення та розвитку суддівського самоврядування в Україні, стало прийняття у 1996 р. Конституції України, де в статті 130 Основного закону закріплено, що в Україні для вирішення питань внутрішньої діяльності судів діє суддівське самоврядування. А прийняття Закону України «Про судоустрій України» від 07.02.02 р., вважається значною віхою у становленні та нормативному закріпленні системи судів загальної юрисдикції [20].

24 жовтня 2002 р. відбувся V з'їзд суддів України, на якому обговорювалися попередні результати судової реформи в Україні та затверджено Кодекс професійної етики судді та Положення про раду суддів України [22, с. 7-9]. Указом Президента України від 10.05.06 р. затверджено Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [19].

Наступним етапом становлення та розвитку суддівського самоврядування є прийняття важливого Закону України «Про судоустрій України» [6], у якому, на відміну від Закону України «Про органи суддівського самоврядування», передбачено нові форми суддівського самоврядування та розширено перелік завдань, які на них покладаються. Важливим етапом подальшого становлення та розвитку суддівського самоврядування став період реформування судової системи у 2010 р. (було прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів»), який тривав до початку 2014 р. [12].

Останній етап розвитку суддівського самоврядування – це період з початку 2014 р., який триває й зараз під час якого Верховною Радою України було внесено зміни до Закон України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції в редакції Закону України від 12.02. 2015 р. № 192-VII «Про забезпечення права на справедливий суд» [13].

Залежно від форм суддівського самоврядування в історії розвитку органів суддівського самоврядування виділяються декілька періодів, межі яких визначаються термінами дії базових для їх відповідних історичних часів нормативних правових актів.

Список використаних джерел:

1. Бойко В.Ф. Становлення незалежного високопрофесійного суду – нагальна потреба сьогодення // Вісник Верховного Суду України. – 1996. – № 1. – С. 2-8.
2. Відомості Верховної Рад. – 1994, № 22. – Ст. 138.
3. Ведомости съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР. – 1989. – № 9. – Ст. 223.

4. Відомості Верховної Ради УРСР. – 1992, № 30. – Ст. 426.
5. Відомості Верховної Ради УРСР. – 1989. – № 52. – Ст. 689.
6. Відомості Верховної Ради УРСР. – 1989. – № 52. – Ст. 690.
7. Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
8. Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 8. – Ст. 56.
9. Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 30. – Ст. 141.
10. Власов В.И. История судебной власти. Книга вторая (1917 – 2003 годы). – М.: Компания Спутник+. – 2004. – 658 с.
11. Джаншиев Г.А. Основы судебной реформы: Сборник статей – М.: Статут; РАП, 2004. – 316 с.
12. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України – 2010 р., № 41, / № 41-42; № 43; № 44-45 /, стор. 1468, стаття 529.
13. Закону України від 12.02. 2015 р. № 192-VII «Про забезпечення права на справедливий суд» // Відомості Верховної Ради України – 2016 р., № 31, ст. 545.
14. Косарев В.І. Суддівське самоврядування: становлення і перспективи //Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 6. – С. 44-48.
15. Кутафин О.Е., Лебедев В.М., Семьгин Г.Ю. Судебная власть в России: история, документы. В 6 т. – Т. 3. От свода законов к судебной реформе 1864 г. / Отв. ред. А.В. Наумов. – М.: Мысль. – 2003. – 245 с.
16. Матеріали II з'їзду суддів України. – К.:1994. – 48 с.
17. Матеріали III (позачергового) з'їзду суддів України. – К.:1996. – 52 с.
18. Матеріали VI з'їзду суддів України. – К.: 2005. – 54 с.
19. Офіційний вісник України. – 2006. – № 19. – Ст. 324
20. Офіційний вісник України. – 2002. – № 40. – Ст. 1128.
21. Підсумки IУ з'їзду суддів України //Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 2 – 14.
22. Підсумки У з'їзду суддів України //Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 5. – С. 7-9.
23. Про судоустрій України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3018-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27. – Ст. 180.
24. Российское законодательство X – XX веков. Т. 8. Судебная реформа. – М.: Юрид. лит. – 1991. – 346 с.
25. Сирый М. Основные направления преобразования судебной системы Украины.//Юрид.практика. – 1996. – № 17 – 18. – С. 27-31.
26. Урядовий кур'єр, 1995, 12 січня, с. 10.
27. Урядовий кур'єр, 1995, 30 листопада, с. 5.
28. Чельцов-Бебутов М.А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. – СПб: Равена, Альфа. – 1995. – 768 с.
29. Штогун С.Г.Організація діяльності місцевих загальних судів в Україні: Навч. посібник. – Острог. – 2006. – 356 с.